

BARANGOLÁS A KARANCS - MEDVES ERDEIBEN^x

Dr. Fancsik János

Nagy megtiszteltetést jelentett számomra, hogy dr. Kovács János - régi barátságunk alapján s "Vallomások a Karancs - Medves vidékéről" című, két éve megjelent kis kötetem nyomán - megkért, hogy az Erdészettörténeti Szakosztály Szécsényben rendezett özsze-
szejövetelén színes diavetítéssel hívjam meg a jelenlévőket egy barangolásra a Karancs - Medves erdeibe.

Mint laikus, nagy megilletődöttséggel jöttem a számomra mindig tiszteletet parancsoló /és gyakran irigyelt/ zöldruhás társaságba. Szakismereteim híján fel sem merült bennem, hogy erdészeti, erdészettörténeti szakmai kérdéseket érintő előadást tartsak. Amire vállalkoztam, az csupán a tájegység hangulatának felvillantása lehet. Erre erdőjáró mivoltom, a környék elég alapos ismerete és az évek során készített színes diaképeim bátorítanak. S persze annak reménye, hogy az erdőt - esetleg más indítékok alapján, más és más módon -, de mindannyian szeretjük. Szeretünk róla beszélni, szeretjük képeken is látni, de legnagyobb öröm, ha benne tartózkodhatunk.

Számomra az erdő maga a természet egyik legnagyobb csodája. Mennyi titkot és mennyi értéket rejteget! Egy néhány hektárnyi szántó, legelő vagy egy eróziószabdalt kopár domboldal pillanatok alatt áttekinthető, de ha ugyanazt a területet erdő borítja, az már susog a szélben, az évszakok szerint változtatja színét, lombjának sűrűségét. A fák ágvillaiban, odvaiban madarak fészkelnek - rájuk talán egy nyest leselkedik. A cserjeszint bokrai s a fák, a bokrok alatti, lágyszárú növények, virágok szintje más és más életközösségek színterei. És minden összefügg mindennel. A lomb függ a talajtól, a talaj a lomhozattól, a gomba a gyökértől, a rovarvilág a fák állapotától. Hajnalban és napszálltakor tobzódik az élet az erdőben, a nappali hőségben viszont minden moccanatra, hús rejteken pihen az

^x Elhangzott az 1989. október 24-ei szakosztályülésen.

élővilág. Vidám hangulatú az erdő, amikor a napfény villózik a lombok között, méltóságteljes, amikor a napokig tartó őszi eső végig csurog a vetkőződő fák derekán s varázslatos, amikor zuzmarától roskadoznak a terhüket cipelni alig tudó faágak.

Csodálom a hatalmas kiterjedésű magashegységi ősfenyveseket, nagyon szeretem az alföldi akácerdőket, vagy a folyókat kísérő árteri erdőket, de számomra legszebbek - nyilván elfogult vagyok - középhegységeink változatos erdőfoltjai. Itt a patakparti égerest hamarosan felváltja egy gyertyános-tölgyes, vagy fenyves, esetleg akácos. Az összefüggő erdőfoltokat tisztások, hegyi kaszálók, virágos rétek, ligeterdők, fás legelők szakítják meg. A déli verőoldalak cseresei és az északi oldalak bükkősei szinte átmenet nélkül találkoznak egy-egy hegygerincen. És itt az erdők különböző perspektívákból is láthatók. Más az erdő, ha ösvényen lépdelve "ember-távlatból" érzékeled, s megint más, ha egy sziklacsúcsról, "madár-távlatból" tekinthetsz végig az erdők tetején. /Pontosan nem emlékszem, hol olvastam, de ilyenkor mindig eszembe jutnak a nagyjából talán így hangzó verssorok: mily szép ez a nyári erdő. Olyan sűrű, olyan kemény, elmehetnék a tetején./ A folytonos szépség is megszokottá válhat, így az erdő is egyhangú lenne, ha nem szakítaná meg tisztások, nyiladékok, kilátóhelyek. Ezekről elgyönyörködhetünk a körülöttünk elterülő tájban, melynek talán legmeghatározóbb formálói az erdők. Kiterjedésük, faállományuk jellege, az erdőfoltok alakja, az erdőszegélyek vonala, életkoruk, sűrűségük s évszakonként változó szineződésük adja a táj hangulatát.

A mai erdőkben járva, s látva a lábon elszáradó fák sokaságát, a fákon lévő és a már lehullott száraz ágak, gallyak csábító "kínálatát", arra gondolok, hogy talán nem használjuk ki az erdeinkben rejlő értékeket. Gyerekkoromban csemetét gondoztunk, makkot gyűjtöttünk azért, hogy téli tüzelőnek való hulladékfát gyűjthesünk. Nyár végén már csak a várostól nagyon távoli erdőrészekben tudtunk egy-egy hátra való köteget összeszedni. Mai energiaigényes világunkban pedig az erdőn maradnak és ott korhadnak el egész fátörzsek, szétfűrészelt rönkök, a vastag ágakról, rudakról nem is beszélve. És nem a megközelíthetetlen szurdokok, vagy meredélyek

otthagytott faanyagára gondolok, hanem a közelítő utak mentén, vagy azokon talán éppen keresztben elfekvőkre! Egyébként ezektől a dőzerutaktól is jobban kellene kímélni az erdőt. Kihasználatlanságuk és elhanyagoltságuk megkérdőjelezi létük indokoltságát.

Tudom, hogy kívülről könnyebb kritizálni s ismerem az erdőgazdálkodás nehézségeit, munkaerőhelyzetét is. Mégis el kell dohognom itt is, hogy a kitermelés során jobban kellene figyelni a turistautak, erdei ösvények kíméletére. Talán elvárható lenne, hogy éppen az erdei munkások ne hagyjanak maguk után annyi szemetet, olajos flakont, nejlonzacskót, levedlett gumikerekeket.

Azt is nehéz elfogadni, hogy a tölgypusztulás elleni egyedüli védekezési mód - a beteg fák minél előbbi eltávolítása az állományból - miért nem valósul meg. Nyilván a munkaerőhelyzet miatt. De végképp érthetetlen, hogy a gyérítés során kivágott egészségesekek helyett miért maradnak ott a betegek. Nem az erdészetet hibáztatom és általában, hanem azt a szemléletet, amely milliárdokkal dotált ávtizedeken át az energiapusztító és veszteségeket halmozó ágazatokat, s messze értéken alúl kezelte az egyedüli megújítható energia- és nyersanyagforrást jelentő erdő- és fagazdálkodást. Miért sokkal kisebb az erdőn hasznos munkát végző dolgozó bérben is kifejezett társadalmi megbecsülése, mint például /igaz, önhibáján kívül/ a bányamélyén iszapot, sarat lapátoló bányászé? Remélhetjük-e, hogy az elkövetkező évek során értékes munkaerő áramlik az erdőgazdálkodásba?

Gyerekkoromban ismertem a környékünkbeli takaros erdészházakat, melyek legtöbbször már a nyomai is eltűntek, s a szerényebb küllemű "kerülő házakat". /Mifelénk így, két "l"-el mondtuk az erdőkerülőt./ Nem hiszek abban, hogy az ilyen-olyan társadalmi erdei szolgálatok helyettesíthetik az erdők védelmét hivatásszerűen ellátó, hatósági jogkörrel felruházott erdőkerülőket: hemélem ismét divatba jön még az a szokás, hogy az erdészek is közelebb költöznek a kultúra olyan áldásaiból, mint a jó minőségű út, közművek, a gyerekek számára az iskola elérhetősége.

A zsörtölődést abbahagyva induljunk el egy kiadós erdei sétára. Ismerkedjünk a "Palóc Olimposz" nagyobb kiterjedésű, a vadaknak jó

rejteket nyújtó erdőségeivel, az itt található vadfajokkal /gímszarvas, muflon, vaddisznó/, a sok szép, védett vádvirággal /tavaszi csillagvirág, tavaszi hérics, kankalin, fekete kökörccsin, bíboros kosbor/, gyönyörködünk a tavaszi égbolton köröző egerész-ölyvek nászrepülésében és tekintsük meg a Kápolnahegy középkori rommaradványait. Vessünk egy pillantást az erdők övezte Salgótarjánra, a vulkán-embrió Baglyaskőre, a város fölé magasodó Pécskőre és a körülette elterülő Nagyerdőre.

Azután merengjünk el a salgói vár romjain letelepedve történelmi múltunk emlékein, csengjenek fülünkbe Petőfi "Salgó" című költeményének gyönyörű sorai, a szomszédos Somoskő várára pillantva pedig gondoljunk Losinczy Annára és Balassi Bálintra. A Medves hatalmas bazalt fennsíkja és a körülötte őrködő vulkáni csúcsok láttán s a kőzetek részleteit is megtekintve lelki szemeink előtt lejátszódhatnak a két millió évvel ezelőtti, felszínformáló, hamut, füstöt, tüzet okádó vulkáni események.

A Salgó csúcsáról a völgyekben megüledő ködpára fölött tisztán látható az Alacsony- és a Magas-Tátra hófödte vonulata, vele ellentétes irányban pedig a Mátra gerince. Ismerjük meg e vadregényes táj gazdag madárvilágát /erdei szürkebegy, gyurgyalag, karvalyposzáta, töviszúró gébics, vizirigó, lappantyú/, és néhány növényritkaságát: ikrás fogasir, tarka nőszirm, leánykökörccsin, fürtös bodza, kontyvirág. Gyönyörködünk a pelyhesen kibomló tavaszi rügyekben, a nyári és nyárvégi termésekben: az erdei szamócában, a fekete szeder fénylő bogyoiban, a gombákban, a tűzpiros galagonyában, a hízott makkokban, a vadkörtefák, bükkök őszi pompájában. És nézzünk meg néhány jellegzetes öreg fát, melyek mindegyike egyéniség, üzenetet hordoz számunkra több emberöltő távlatából s valószínűleg utódainknak is hírt ad majd rólunk.

Végezetül - mivel ez az írásos összefoglaló nem pótolhatja a vetített képek hangulatteremtő hatását -, tegye meg ezt helyettem Áprily Lajos "Szeret az erdő" című verse:

Engem az erdő véd s szeret,
utaimon erdők kísérték:
bükkök, gyertyánok, égerek,
tölgyek. Fenyők is. Égig értek.

Most is, hogy visszagondolok
hajdani erdeim sorára,
a hegy felől gyönyörűen
zúg bükkös erdők orgonája.

S ha majd mélyebbre költözöm,
érezéstelen rommá omoltan,
egy hang közélről súgja még:
Én is az erdő fája voltam.